

Musikdidaktik

Metode og design

Finn Holst

© 2026

Det didaktiske spørgsmål 'hvordan'

Med *metode* forstås en fremgangsmåde eller proces med et bestemt formål. Metode er som sådan middel for noget andet. Ordet metode kan bruges meget bredt om undervisningsform, tilrettelæggelse, faglig metode, arbejdsformer, social organisering, undervisningsprincipper, progression, metodiske koncepter og mere.

MUSIK^{S44}
DIDAKTIK

Metode og design

Både indenfor undervisning og forskning er man imidlertid blevet klar over, at man ofte har brug for en *kombination af metoder* for faktisk at komme i mål. De opgaver man tager op, er generelt samlet set mere komplicerede, end at slå et søm i. Indenfor didaktikken kan man ikke sige at en metode generelt virker bedre, men derimod at et flertal af metoder virker bedre.

Derfor introduceres nu begrebet *design* som en systematisk kombination af flere metoder, og benytter generelt det dobbelte udtryk design/metode.

Vi taler således om et didaktisk design som omfatter en eller flere (didaktiske) metoder.

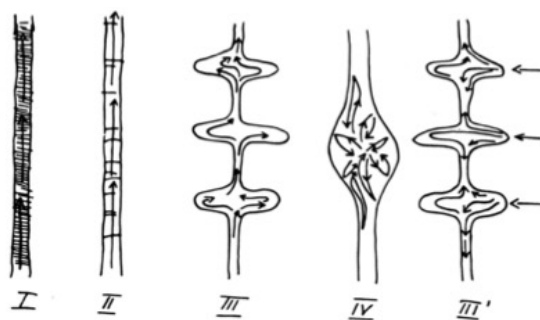
Metodiske koncepter i musik

Der findes en række traditionelle metodiske koncepter i musik fra Jacques-Dalcroze, Carl Orff, Zoltan Kodaly, Shinichi Suzuki, John Paynter og Lucy Green, som er udviklet i en periode fra omkring 1910 til 1980. Hver af disse koncepter har i deres tidsepoke (og nogle efter) haft tilhængere, der sværger til netop denne tilgang i dens rene form. En særlig dansk version er præget af Berhard Møller Christensen og Astrid Gøssel.

Set i et nutidigt perspektiv, vil deres anvendelse nok snarere bestå i at dele fra de forskellige koncepter er gledet over i almindelig praksis. Det handler blandt andet om musik og bevægelsen, kombination af musik, sprog og bevægelse, koblingen musik og dans, solmisation, skoleinstrumentarium, gehørbaserede metoder, sociale læreprocesser i musik, udvikling af børneinstrumenter, musikalsk skabende arbejde - og et generelt opgør med formelle instruktivistiske læringsformer i musik. De metodiske koncepter udgør et repertoire af metoder, som snarere end at optræde enkeltvis, indgår i den nutidige didaktiske praksis.

MUSIK_{s48}
DIDAKTIK

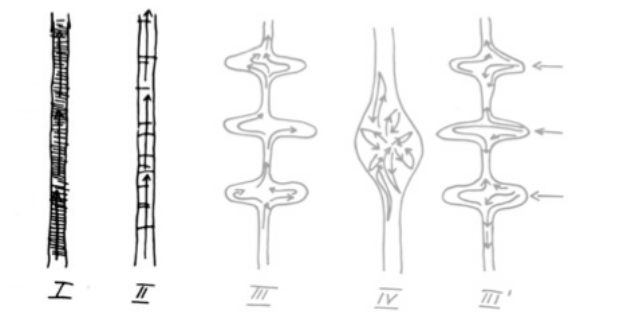
Wagenschein's (1956) didaktiske teori kombinerer faglighed og elevernes aktive og meningsfulde deltagelse – som er en forudsætning for en dialogisk didaktik - og udgør (igen) et tilbagevendende nødvendigt opgør med instrumentel instruktivisme (fordi det igen ikke fungerer).

MUSIK_{s49}
DIDAKTIK

Der er tale om fem forskellige metodiske principper mellem en element-tænkning og en helhedstænkning.

Trinvis progression - type I&II

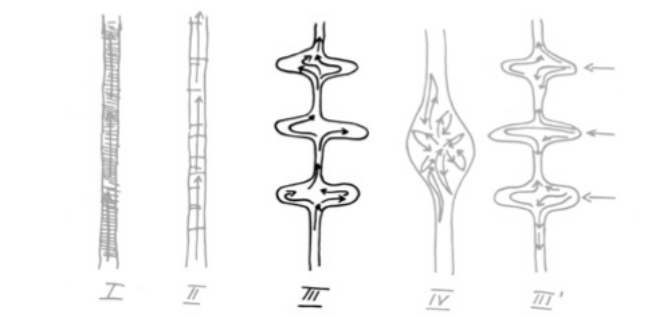
I og II: *Trinvis progression (sten på sten)*. Illustrationen viser det systematiske undervisningsforløb, den lineære trinvis progression, som perler på en snor - fra del til del til del.

Det ene bygger ovenpå det andet, mens den meningsbærende helhed er overladt til forventningens glæde. For at undgå pensumoverbelastning ('pensumitis') som type I uundgåeligt fører til, kan man forsøge at lave en systematisk reduktion (II) som grupperinger, hvor man skal kende til stoffet 'i grove træk' (fortynding).

Opbygningen i 'I' og 'II' kan karakteriseres som et byggestensprincip ('del på del') og som monologisk (instruktivisme).

MUSIK_{s49}
DIDAKTIK

Platforme - type III

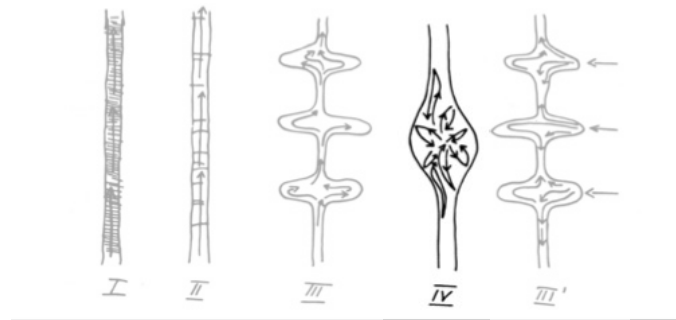
III: *Etablering af platforme*. I stedet for det byggestensbaserede gennemløb gribes forpligtelsen til at gribe fat, grave sig ned, slå rod, bygge rede.

Man skal danne ø'er og medtænke den forbindende undersøiske bjergkæde, som skaber kontinuitet i fortætninger indenfor et kontinuum (koble til det helhedsmæssige meningsfulde).

Opbygningen kan karakteriseres som 'del til hel' og som udgangspunkt monologisk.

MUSIK_{s49}
DIDAKTIK

Eksemplarisk - type IV

IV: Den eksemplariske fremgangsmåde er rettet mod en repræsentativ helhed, som har samme karakter som fortætningen i platformen. Opbygningen kan karakteriseres som helhedsorienteret (holistisk), hvor de enkelte dele og dimensioner ligger (indlejret) i helheden.

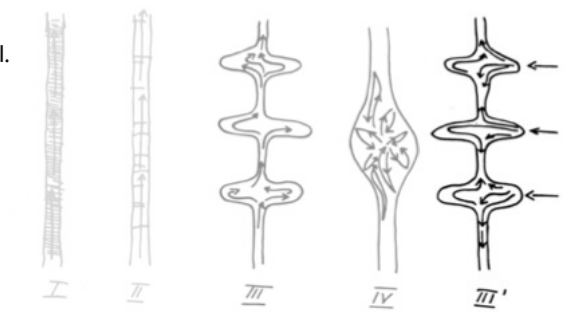
En meningsfuld helhed udgør afsættet for undersøgelse, fordybelse osv., hvilket muliggør en aktiv og dialogisk tilgang rettet mod det fælles tredje.

MUSIK_{s49}
DIDAKTIK

Det funktionelle princip - type III'

- og så et skridt tilbage igen - med en anden vinkel.

MUSIK_{s50}
DIDAKTIK

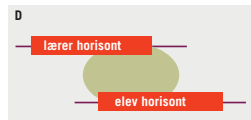
III' (tre-mærke): Det funktionelle princip. Afsættet for og indgangen til stoffet sker her fra en platform og ikke fra den trinvis opbygning til en platform som i III. Man retter sig først mod helheden. Helheden i platformen er indgangen - og derfra inddrages dele / elementer (opad og nedad), der så igen kan kvalificere helheden.

Opbygningen kan karakteriseres som *hel til del til hel*.

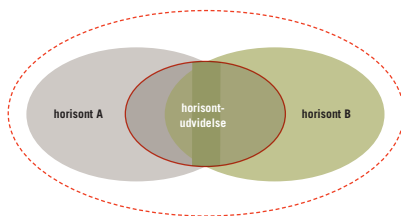
Det funktionelle princip som dobbelt åbning

Det funktionelle princip er en kombination af en helheds-tilgang og en element-tilgang.

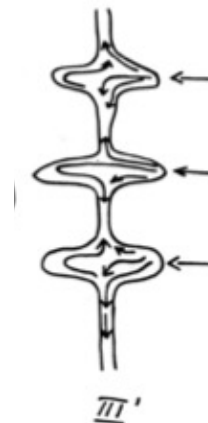
Gennem helhedstilgangen skabes muligheden for en meningsfuld åbning, og gennem element-tilgangen kvalificeres helheden.

Det funktionelle princip giver en dobbelt åbning til den dialogiske horisontudvidelse mellem lærerens faglige forståelseshorisont og elevernes forståelseshorisonter.

MUSIK_{SS0}
DIDAKTIK

...at det er pædagogisk meningsfuldt
– også i elevernes perspektiv

Trinvis vs musicerende tilgang – en undersøgelse

De to dominerende tilgange er blevet observeret i en omfattende undersøgelse af sammenspilsundervisning (Aigner-Monarth og Ardila-Mantilla 2016).

Forfatterne peger på, at selvom det er oplagt at kombinere de to tilgange, anvendes i praksis overvejende enten den ene eller den anden...

De to tilgange har hver deres fordele og ulemper, og det er oplagt at åbne for en meningsfuld, motivationsskabende proces ved at kombinere de to tilgange.

I det funktionelle princip (III') optræder den cirkulære kombination (oscillation) som et hel-til-del-til-hel forløb.

Trinvis tilgang	Musicerende tilgang
trin for trin-opbygning	helhedsopbygning
udlejring af øveprocesser	integrerede øveprocesser
reduktion af kompleksitet	udfoldelse af kompleksitet
overvejende sproglig formidling	overvejende ikkesproglig formidling
bearbejdning af delområder	udgangspunkt i musicerende undervisning i flow
elevforskellighed (heterogenitet) som problem	elevforskellighed som ressource
forudsætter motivation	udvikler motivation

MUSIK_{SS1}
DIDAKTIK

FIGUR 3.3. Trinvis og musicerende tilgang.

Blomst-modellen

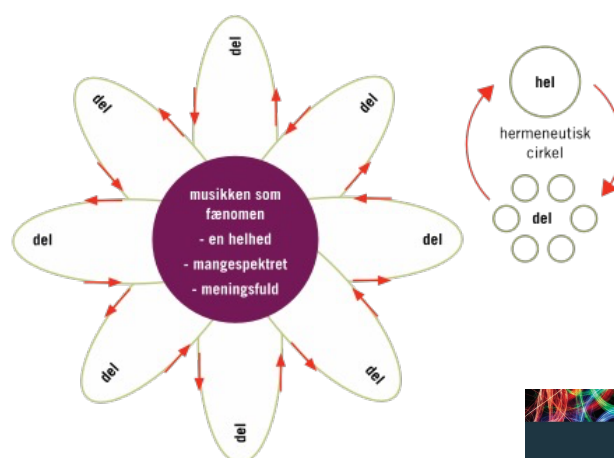
For at tydeliggøre processen i det funktionelle princip har jeg opstillet en model, som tydeliggør "hel-del-hel"-princippet.

I midten placerer jeg helhedsaspektet i form af 'musikken' (den musikalske helhed), og rundt om dette, de forskellige del-elementer (bladene).

Processen udgår fra centrum til delaspekterne og tilbage til den musikalske helhed – som en hermeneutisk hel-del-hel-proces (hermeneutisk cirkel).

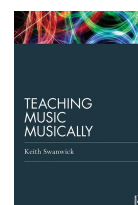
Det er centralt at udgangspunktet ikke er først at lære en musikalsk disciplin, men at tage udgangspunkt i 'musikken' (et musikstykke, en sang,...), der udvælges eksemplarisk som et tematisk valg, der åbner forskellige faglige indholdsområder gennem elevernes aktive deltagelse.

MUSIK₅₂
DIDAKTIK

FIGUR 3.4. Hel-del-hel-modellen.

"Teaching music musically"
Keith Swanwick 2002

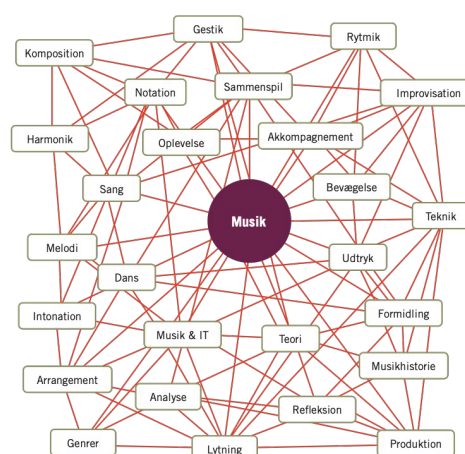

Didaktisk Design

Hver af bevægelserne i 'blomstermodellen' kan handle om fx melodisk udtryk, rytmik, harmonik, dynamik, improvisation, intonation, lytning osv. som en række trin der sætter sig sammen til en helhed i en bane.

Man kan opstille et konkret didaktisk design-netværk som en 'design-map', alt efter hvad man arbejder med i den aktuelle undervisning og benytte det til planlægning af en eller flere baner.

Et forløb designs som en bane (sti) hvori der indgår en eller flere metoder og omfatter en række del-elementer med faser og situationer, handleformer og interaktionsformer.

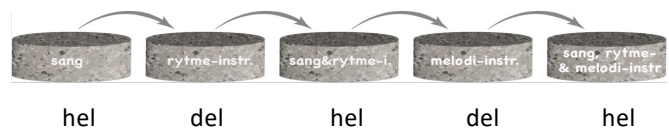
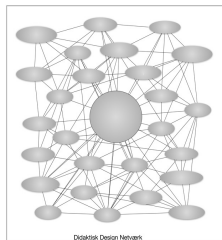
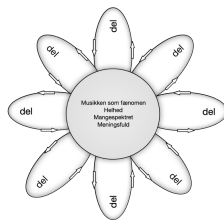
FIGUR 3.5. Didaktisk design-netværk.

Et design-netværk.

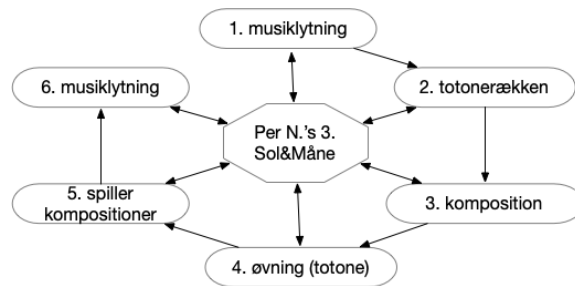
Der vælges et bredt antal mulige fagområder ud fra den konkrete kontekst - i eksemplet her er der opført et tilfældigt, bredt udvalg.

MUSIK₅₃
DIDAKTIK

Eksempler på et design

MUSIK¹¹⁹
DIDAKTIK

MUSIK¹²²
DIDAKTIK